LIMBĂ ŞI LITERATURĂ

NICOLAE BĂLCESCU, ARTIST AL CUVÂNTULUI *

DE

TUDOR VIANU

Aniversarea lui Nicolae Bălcescu, de la a cărui moarte de martir al cauzei democratice şi naţionale a Românilor s'a scurs un secol, a produs un şir întreg de manifestări scrise şi vorbite, articole şi studii, conferinţe şi comunicări, menite să limpezească atât rolul său în luptele politice, cât şi contribuţia sa în mişcarea de idei a epocii pe care a străbătut-o cu o misiune dintre cele mai însemnate. S'au analizat faptele şi ideile gânditorului democrat şi ale luptătorului revoluţionar, acţiunea lui politică şi ideologică împotriva iobăgiei şi pentru independenţa naţională, împotriva boierimii exploatatoare, antipatriotice, cosmopolite şi în favoarea apropierii popoarelor în lupta lor comună pentru libertate şi neatârnare. S'au pus în lumină elementele materialiste ale concepţiei sale asupra istoriei, în care a recunoscut însemnătatea claselor sociale şi a antagonismului dintre ele, ca şi rolul pe care îl joacă massele populare în făurirea evenimentelor istorice. S'a arătat de asemenea însemnătatea lui Bălcescu ca editor de izvoare, ca istoric şi ca economist.

Prin toate aceste contribuţii, cunoaşterea operei şi personalităţii lui N. Bălcescu a ieşit mult îmbogăţită. Un aspect a rămas totuşi mai puţin studiat, deşi el întregeşte în chipul cel mai fericit imaginea scriitorului şi a operei sale şi merită în toate privinţele să fie cercetat. Este vorba de aspectul artistic al operei lui Bălcescu, nu mai puţin important decât aspectul ei ştiinţific şi social, dar stând într'o strânsă legătură cu acestea. Meritele literare ale lui Bălcescu nu stau cu nimic mai prejos de acelea care-i întregesc figura de cugetător şi luptător şi-i sprijină însemnătatea şi faima. Printre bărbaţii care au pregătit

* Citatele din acest articol sunt luate din N. Bălcescu, Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea I-a şi a II-a, şi Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908.

N. R.— *Publicăm articolul tov. Prof. T. Vianu şi deschidem coloanele revistei noastre pentru discutarea problemelor ridicate de d-sa în legătură cu limba operei lui N. Bălcescu.*

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

şi au condus mişcarea revoluţionară dela 1848, Bălcescu este unul dintre acei care au legat acţiunea lui de o operă literară, iar această operă şi-a păstrat întreaga prospeţime şi întregul relief. Motivele acestei tinereţi a operei, ca şi a desfătării artistice cu care o parcurgem încă, stau mai întâi în adâncimea şi vigoarea simţirii ce a inspirat-o, în generozitatea şi avântul acestei simţiri. Frumuseţea artistică a operei lui Bălcescu se sprijină pe valoarea morală a omului. Nu este pagină a lui pe care, citind-o, să n'o însoţim cu sentimentul unei aprobări totale, aşa cum o facem cu toate mărturiile inspirate de sinceritatea gravă. Ne cucereşte şi ne mişcă, în paginile lui Bălcescu, adevărul expresiei, desfăşurarea ei, uneori vehementă, alteori largă şi măreaţă, întotdeauna însufleţită de o emoţie sinceră şi adâncă. Scrierile lui Bălcescu au nu numai un conţinut de o rară densitate de idei, dar şi un cuprins emotiv neobişnuit de cald şi vibrant. Inregistrăm în mai toate operele acestui scriitor revărsarea unei plinătăţi sufleteşti care ne subjugă. Admirăm atunci pe artist pentrucă ajungem să respectăm şi să iubim omul şi personalitatea lui morală.

Impresia generală, trezită de opera lui Bălcescu, poate fi legitimată prin analiza mijloacelor şi procedeelor sale, prin cunoaşterea limbii, a stilului şi a formelor de artă utilizate de ea. Lingvistica şi critica literară îşi pot deci aduce contribuţia lor în direcţia întemeierii ştiinţifice a unei impresii pe care cititorul o câştigă, de altfel singur, şi încă dela prima atingere a operei. Desigur, cercetarea mijloacelor lingvistice şi artistice ale unui scriitor nu se poate face decât în legătură cu ideile şi tendinţele lui. In « Marxismul şi problemele lingvisticii » I. V. Stalin a arătat că: « Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează şi fixează în cuvinte şi în combinaţii de cuvinte, în propoziţii, rezultatele activităţii gândirii »[1]. Ceea ce este adevărat pentru orice fapt de limbă, este adevărat şi pentru formele ei artistice, legate şi ele în mod « nemijlocit » de activitatea gândirii. Adevărul acestei aserţiuni se vădeşte încă odată în cazul lui Bălcescu, ale cărui mijloace stau într'o strânsă legătură cu poziţiile lui de istoric, cugetător şi revoluţionar. Luptând pentru apropierea zilei în care, cum spunea el, « nu va mai fi niciun om rob, nici naţie roabă, nici om stăpân pe altul, nici popor stăpân pe altul, ci domnia dreptăţii şi frăţiei », luptând adică pentru independenţa şi libertatea Românilor, Bălcescu a folosit argumentele istorice menite să probeze legitimitatea drepturilor şi năzuinţelor care însufleţeau păturile oprimate ale poporului român, dar în acelaşi timp să le şi mobilizeze în lupta lor, prin evocarea trecutului plin de măreţie. Istoricul a susţinut astfel pe revoluţionarul Bălcescu şi ideile, ca şi tendinţele lui practice şi active ce şi-au găsit forma lor adecvată în limbă şi în procedeele lui artistice.

Autorizându-se dela trecut pentru a susţine năzuinţe actuale, evocând luptele şi libertăţile trecutului pe care dorea să întemeieze aspiraţiile noi ale poporului, Bălcescu reflectă această poziţie în limbă prin acea îmbinare a termenilor moderni cu termeni şi construcţii vechi, mai ales cronicăreşti, care dă stilului

[1] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii, Ed. P.M.R., 1951, p. 48.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

său una din caracteristicele lui cele mai isbitoare. Bălcescu a primit, odată cu ideile noi, cuvintele care le exprimau. Neologisme din izvor francez sau italian sunt destule în operele lui Bălcescu, ca de pildă *concuistă*, *concherant*, *coopera*, *confienţă*, *conciliaţie*, *a dirige*, *desperanţă*, *a expia*, *favorul*, *a mepriza*, *monarşic*, *privat*, *a suscrie*, *sujet*, *suvenir*, *solemnel*, *seanţă*, *serf* etc., la care se adaugă cuvintele transmise prin influenţa rusă sau formate după modelul neologismelor ruse, cu derivaţia lor în *-ie* şi cu accentul pe silaba antepenultimă, precum *armie*, *misie* (pentru *misiune*), *naţie*, *colonizaţie*, *asoţiaţie*, *emanţipaţie* etc. Cu toată prezenţa neologismelor destul de numeroase, Bălcescu n'a căzut nici în eroarea eliadistă, nici în cea latinistă, atât de răspândită în epoca lui şi mai târziu. Pentru a nu corupe caracterul naţional al limbii, Bălcescu a preferat, atunci când a avut nevoie de o expresie nouă, să folosească procedeul decalcului lingvistic sau al traducerii, întrebuinţând: *atârnare* (pentru *dependenţă*), *omenire* (pentru *umanitate*), *orăşenie* (pentru *burghezie*), *simţiment* (pentru *sentiment*), *simţibilitate* (pentru *sensibilitate*), *a inima* şi *inimat* (pentru *a anima* şi *animat*) etc. Prezenţa acestor formaţiuni în limba lui Bălcescu alcătueşte un interesant document al luptei pe care o da scriitorul pentru a-şi lărgi sfera de exprimare, fără să înmulţească peste măsură numărul cuvintelor de provenienţă străină şi să se îndepărteze astfel de limba poporului.

Mult mai numeroase sunt elementele lexicale, formele şi construcţiile pe care le împrumută Bălcescu limbii vechi — elemente, forme şi construcţii păstrate în parte şi în limba populară — şi care corespund întru totul poziţiei sale de istoric revoluţionar. Vorbind în numele trecutului, bogat în lupte pentru libertate, evocându-l adesea, el vorbeşte şi în limba lui. Elementele vechi, mai cu seamă cronicăreşti, ale vocabularului, morfologiei şi sintaxei lui Bălcescu, sunt foarte numeroase şi ele ar merita un studiu special. Ne vom mulţumi însă cu câteva exemple.

Ceea ce te isbeşte când străbaţi lista cuvintelor arhaice spicuite în textele lui Bălcescu, nu este faptul că ele ar fi dispărute din vocabularul actual, cât împrejurarea că sunt luate în accepţiuni mai vechi, dar uneori păstrate în limba poporului. Să considerăm, de pildă, chiar termenul « cuvânt ». Cine-l întrebuinţează astăzi îi dă de obicei înţelesul de « sunet sau asociere de sunete care exprimă o idee; sinonimul lui este « vorbă ». In limba veche, termenul este luat şi în accepţiunea de « raţiune », « motiv ». In acest înţeles, o veche legiuire scrie: *Pentru ca să nu aibă cuvânt de îndreptare...* Accepţiunea acesta s'a păstrat şi în limba poporului, încât aceasta o înţelege când o întâmpină în versurile lui Eminescu: *Dacă tu ştiai problema acestei vieţi cu care lupt, Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt.* Bălcescu îi dă acelaşi sens, când scrie *El* (Sigismund Báthory) *îi învinovăţia* (pe Poloni), *cu mare cuvânt că au intrat în această ţară* (în Moldova), *fără nici un drept*[1]. Acelaşi este cazul pentru *asupra*, cu înţelesul de *deasupra*, după cum rezultă din comparaţia lui Gr. Ureche: *le*

[1] N. Bălcescu, Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea a II-a, p. 135.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

trimise osândă asupra, iar la Bălcescu: *furtuna era să se spargă asupra capului său*[1]. *A îndatora* înseamnă astăzi « a aduce servicii cuiva, care din această pricină contractează obligaţii faţă de cel ce i le-a adus ». Există însă şi accepţiunea mai veche: « a obliga, a sili (pe cineva) de a face ceva ». Bălcescu dă acest din urmă sens cuvântului, când scrie: *Proprietarul putea să-l îndatoreze* (pe rob) *a-i munci cât va voi*[2]. *A robi*, în sensul actual al cuvântului, înseamnă « a face (pe cineva) rob », « a aduce (pe cineva) în robie ». Limba mai veche, folosea însă acest cuvânt cu înţelesul de « a face muncă de rob ». Un vechi text juridic notează: *Până la sfârşitul vieţii lui să robească cu nevoinţă*, tot astfel şi Bălceascu: *o ţeară întreagă să robească la câţiva particulari*[3]. *Scump* = *avar*, şi *scumpete* = *avariţie* se găseşte în textele vechi. Cronicarul Muste scrie: *Duca-Vodă pentru scumpetea lui . . . n'au primit sfatul lui Racoţi*. Poporul păstrează acest înţeles în proverbul *scumpul mai mult păgubeşte*, dar şi Bălcescu, vorbind despre învinuirile aduse lui Ferhad-Paşa, cum că *opreşte pe seamă-i banii cu cari trebue să plătească oştile*, (astfel că) *e de temut ca . . . scumpetea lui să nu pricinuiască nenorociri . . .*[4]. *Strâmbătate* = *nedreptate* nu surprinde pe nimeni când îl întâmpină la Neculce: *Viind Duca-Vodă în scaunul domniei . . . nu se plângea nimeni de nici o strâmbătate*, dar nici la Bălcescu: *i-au silit cu strâmbătate să primească jugul supunerii*[5]. Prezente în vechile texte, dar apropiate de înţelegerea actuală sunt şi alte expresii ale vocabularului lui Bălcescu, precum: *a se oşti* = *a se război*, *price* = *ceartă*, *neînţelegere*, *scădere* = *pagubă*, *decadenţă* etc. Exemplele s'ar putea înmulţi, dar toate ar dovedi că, deşi Bălcescu foloseşte adeseori elementele vechiului lexic, el le alege întotdeauna printre acele păstrate în vorbirea poporului sau care, cel puţin, nu ridică nici o dificultate în faţa înţelegerii comune a limbii.

Acelaşi este cazul şi pentru unele procedee de formare a cuvintelor, pentru formele şi construcţiile lui Bălcescu, împrumutate adesea limbii vechi, dar fără nici o lezare a simţului actual al limbii. Aşa, de pildă, compunerea negativelor cu prefixul *ne-* este generală în limba veche, după cum o dovedesc formele spicuite de lingvişti încă din textele secolului al XVI-lea, precum: *neavut*, *nebătrânit*, *nebeţit*, *necăit* etc. Compunerea cu *in-* este modernă. Bălcescu va proceda în felul limbii vechi, scriind *neexperiinţă* [6] şi nu *inexperenţă*, cum s'ar putea scrie astăzi. S'a discutat mult chestiunea acuzativului cu prepoziţia *pe*. S'a observat că, apărut de timpuriu în limbă, acuzativul prepoziţional, în funcţiune de complement drept, manifestă tendinţa de a dispărea, prin înlocuirea lui cu substantivul articulat. Bălcescu se apropie de formele vechi când scrie: *Ei*

[1] N. Bălcescu, Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea I-a, p. 197.
[2] Ibidem, p. 192.
[3] Ibidem.
[4] N. Bălcescu, Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 77.
[5] N. Bălcescu, Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea I-a, p. 192.
[6] Ibidem, p. 194.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

înşelară lesne pe popor sau chiar: *Vom vedea pe naţia română ieşind abia din vijelia năvălirii barbarilor* etc.[1]. Perfectul subjonctivului la verbele active compus cu *fie* este destul de des în vechile texte. Lingviştii l-au remarcat în Coresi: *să fie auzit, să fie dat, să fie născut, să fie zis*. Il întrebuinţează şi Bălcescu: *Câmpia . . . pustie, trebuie să fie rămas pe seama statului, formând ceea ce la Romani se numea ager publicus* [2]. Gerunziul derivat, nu dela infinitiv, cum se face în deobşte, ci dela persoana a II-a, singular a prezentului indicativului, este adeseori observat în limba veche, de pildă la Coresi: *ţiind, puind, viind*. Aceste forme le întâlnim şi la Bălcescu, care mai scrie *rămâind, propuind* etc. S'a observat de asemenea tendinţa limbii vechi de a înlocui formele reflexive ale verbului cu forme nereflexive şi dimpotrivă. Particularitatea aceasta ne întâmpină şi la Bălcescu, care substitue reflexivul pasivului, când scrie: *locurile . . . nu se stăpâneau de nimeni — Constituţia politică . . . se sdrobeşte — Fanarioţii şi ciocoii prădaseră un veac ţara, poporul cerea ca puterea să se ia din mâinile lor* [3] etc. Intrebuinţarea formei lungi a infinitivului în locul celei scurte, este o caracteristică dintre cele mai des observate la cronicari. Gr. Ureche scrie: *Până a se strângere oastea toată*, şi Miron Costin: *S'au gătit a starea cu războiu . . . perduse şi el nădejdea de a-i dobândirea* etc. Bălcescu utilizează şi el forma lungă a infinitivului: *fraţii lui Baltazar, cari apucaseră de-a fugire în Polonia*. Infinitivul în locul subjonctivului ne întâmpină încă dela Coresi: *nu le poate omul nici cu inima gândi, nici cu limba a le spune*. Găsim această construcţie şi la Bălcescu: *caută a păstra pe Român în drepturile sale de naţie puternică*[4]. Inversiunea, foarte obişnuită la cronicari, este obţinută acum prin antepunerea complementului de diferite categorii: *către care mai cu deosebire el adresase plângerea sa — întunerecul ce din mulţimea fabulelor acoperă începutul istoriei noastre — istoria lămurit ne spune — anevoe s'ar putea princepe* [5] etc. Construcţiile cu verbul la sfârşitul frazelor sunt şi ele cronicăreşti: *Horia moarte cumplită pe roată suferă* [6].

Din toate aceste particularităţi de limbă rezultă atmosfera arhaizantă a scrierilor lui Bălcescu, dar şi suçul lor popular, deoarece multe din vechile expresii, forme şi construcţii s'au păstrat în graiul poporului.

Inzestrat cu acest instrument lingvistic, Bălcescu îl pune în serviciul operei sale de istoric şi de scriitor revoluţionar. Toate operele sale se leagă de una sau de alta din aceste direcţii ale activităţii lui. Ca istoric, Bălcescu a scris *naraţiuni*, menite să restabilească faptele trecutului şi figurile oamenilor de altă dată. Ca scriitor revoluţionar, a scris *discursuri*, compuneri capabile să mişte şi să

[1] N. Bălcescu, Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 99, 100.
[2] N. Bălcescu, Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea I-a, p. 188.
[3] Ibidem, p. 188; partea a II-a, p. 100; cp. p. 102, 119.
[4] Ibidem, partea a II-a, p. 99; cp. partea I-a, p. 192.
[5] Ibidem, partea I-a, p. 189, 192.
[6] Ibidem, partea a II-a, p. 105.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

înflăcăreze. Naraţiunea şi discursul sunt principalele forme de artă ale lui Bălcescu. Evident, deosebirea dintre acestea nu este absolută, deoarece în naraţiunile amintite apar unele din mijloacele discursului, unele procedee oratorice, după cum în discursuri se ivesc şi pasaje narative. Păstrând totuşi deosebirea făcută, care, în linii generale, rămâne valabilă, să încercăm a desprinde, mai întâi, formele compoziţiei narative la Bălcescu, categoriile şi procedeele ei, adică chipul în care se înlănţuesc evenimentele în povestire, unităţile în care ele se constituie şi mijloacele lor de limbă şi stil.

Dacă luăm în considerare cea mai întinsă şi mai însemnată din operele istorice şi narative ale lui Bălcescu, « Românii sub Mihai-Vodă-Viteazul », ne isbeşte compoziţia ei complexă. Lucrarea este compusă din cinci cărţi care duc povestirea domniei lui Mihai până la bătălia dela Mirăslău. In interiorul celor cinci cărţi, care urmează linia dreaptă a timpului, dela 1593 la 1601, diferitele capitole nu se înşiră în simpla ordine temporală, ci într'o ordine complicată prin reveniri în durată şi prin deplasări în spaţiu. Astfel, în prima carte, după evocarea împrejurărilor Ţării Româneşti şi ale Moldovei sub Alexandru Ilieş şi Aron-Vodă şi după povestirea începuturilor lui Mihai până la urcarea lui pe tron, naraţiunea se deplasează în Turcia lui Murat al III-lea şi pe scena războiului cu Ungaria, apoi la curtea împăratului Germaniei—Rudolf al II-lea şi la dieta dela Ratisbona, apoi în Polonia, apoi în Transilvania pentru a înfăţişa acţiunea lui Sigismund Bathory. Mihai revine în povestire abia după toate aceste episoade intermediare, dar faptele lui se vor lumina prin complexul politic european care le cuprinde. Necontenit, acesta este procedeul de compoziţie al lui Bălcescu.

In tot cursul expunerii sale, naraţiunea ajunsă la un anumit punct al înaintării ei se desvoltă într'o multiplicitate de direcţii şi, oarecum, în forma razelor unei stele, pentru a lumina situaţia la care expunerea liniară ajunsese sau pentru a ajuta înţelegerea situaţiilor următoare. Simpla compoziţie liniară este forma cea mai primitivă a povestirii istorice; ea este în general aceea a cronicilor. Bălcescu este însă un istoric şi un gânditor, atent la complexitatea şi interdependenţa faptelor. Orizontul său este dintre cele mai largi. El ştie că orice fapt istoric particular aparţine unei totalităţi şi că îşi primeşte întreaga semnificaţie numai din legăturile lui. Această înţelegere a istoriei determină forma compoziţiei narative a lui Bălcescu.

Scriitorul nu urmăreşte, de altfel, numai să ne înfăţişeze oamenii trecutului şi faptele lor, aşa cum ele s'au petrecut, dar să ne şi facă a le vedea. In intermediile naraţiunii liniare se introduc deci, înafară de vastele perspective de totalitate şi conjunctură pe care le-am amintit, *portretele*, *tablourile* şi *episoadele* menite să învie povestirea sa. Arta portretistică a lui Bălcescu alcătueşte unul din aspectele cele mai fericite ale talentului său. Iată portretul lui Mihai Viteazul: *In acel timp de chin şi jale strălucia peste Olt, în Craiova, un bărbat ales, vestit şi lăudat prin frumuseţea trupului său, prin virtutile lui alese şi felurite, prin*

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

credinţa către Dumnezeu, dragostea către Patrie, îngăduiala către cei asemeni, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toţi deopotrivă, prin sinceritatea, statornicia şi dărnicia ce împodobiau mult lăudatul său caracter. Acesta era Mihai, Banul Craiovei, fiu al lui Pătraşcu Voevod, care pentru blândeţea cu care cârmui ţara dela 1554 se numeşte cel Bun [1]. Descrierea portretistică înaintează deci dela aparenţa exterioară la calităţile sufleteşti ale modelului său, pe care îl recompune din însuşiri morale generale: credinţă, patriotism, omenie, dreptate, sinceritate, statornicie. In acelaşi fel procedau maeştrii portretului clasic. Intr'un fel deosebit este prezentat sultanul Murat al II-lea: *Murat al II-lea, care domnia la 1575, era un duh slab şi superstiţios ; dulce la trai, dar iute la mânie şi adesea atunci şi la cruzime ; dedat cu totul la misticism, la poezie şi la voluptate, amator de danţ şi muzică, de vorbe cu duh, ba încă şi de mucalitlâcuri, el iubea mecanica, ciasornicăria şi actele de reprezentaţie. El trăia înconjurat de tălmăcitori de vise, astrologi, şeici, poeţi, femei, pitici şi nebuni, lăsând domnia în mâna femeilor Seraiului. Sub o mână aşa slabă, corupţia intră în toate ramurile administraţiei Impărăţiei* [2]. Modelul este înfăţişat prin dispoziţiile lui morale şi prin uşuraticile lui îndeletniciri, apoi în mediul lui de lucruri şi oameni care dau impresia unor concretizări a acelor dispoziţii şi stau în legătură cu acele îndeletniciri. Procedeul a reuşit atât de bine, încât scriitorul îl aplică încă odată în portretul împăratului Rudolf al II-lea, la numai o pagină depărtare: *Pe scaunul Cesarilor Germaniei şedea în acea vreme Rudolf al II-lea. Cu un caracter şi cu virtuţi ce ar fi fost de lăudat într'o poziţie mai puţin înaltă, acest prinţ era un domnitor nevrednic. El lăsă d'o parte trebile statului, spre a se ocupa de ştiinţele naturale şi de antichităţi, pentru care îşi sleise finanţele ; iar mai cu seamă de scrieri astrologice, cari umplură duhul său, din natură posomorît şi sfiicios, de o mulţime de superstiţii de râs şi funeste. Preocupat de aceste lucrări, nevrednice de poziţia lui şi neîncetat spăimântat de proorociri absurde, el se făcu cu totul neapropiat supuşilor săi. Inconjurat de minerale, de fosile, de medalii, de lunete, d'alambicuri, de furnuri, el sta închis în laboratoriul său, în timp ce zavistia în lăuntru şi războiul în afară ameninţau zdrobirea împărăţiei lui* [3]. Câteşi trei portretele citate sunt subliniate de atitudinea autorului faţă de oamenii pe care-i reprezintă; judecăţile de valoare ocupă un loc destul de întins în ele şi, prin urmare, termenii aprobării şi desaprobării. Metoda alcătuirii lor este însă deosebită. In ultimele două portrete, foarte asemănătoare între ele dintr'un anumit punct de vedere, modelul este înconjurat de fiinţele sau lucrurile lor familiare, prezentate cu o mare animaţie sau abundenţă. Aceste înfăţişări ale mediului consună cu omul pe care-l împrejmuesc şi-l exprimă. Prin aceste detalii expresive, în perspectiva portretelor lui Bălcescu se întruchipează adevărate tablouri de gen, amintind în unele privinţe pe ale maeştrilor flamanzi şi olandezi ai veacului al XVII-lea.

[1] N. Bălcescu, Românii sub Mihai-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 20.
[2] Ibidem, p. 25.
[3] Ibidem, p. 26.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

Tablourile lui Bălcescu nu sunt mai puţin expresive. Foarte renumit, pentrucă a fost adeseori reprodus în antologii, este acel al lui Mihai şi al gâdei. *Sosind* (Mihai) *în locul unde trebuia a primi moartea, gâdea cu satârul în mână, cu inima crudă, cu ochii sângeroşi, se apropie de osândit. Dar, când aţinti ochii asupra jertfei sale, când văzu acel trup măreţ, acea căutătură sălbatică şi îngrozitoare, un tremur groaznic îl apucă; ridică satârul, voeşte a izbi, dar mâna-i cade, puterile îi slăbesc, groaza îl stăpâneşte şi trântind la pământ satârul fuge printre mulţimea adunată împrejur, strigând în gura mare că el nu îndrăzneşte a ucide pe acest om*[1]. Tabloul cu verbele la perfectul simplu, până în momentul scenei însăşi, cu numeroasele-i verbe menţinute la prezentul istoric, are o mare concentrare şi vigoare. Când Bălcescu zugrăveşte un tablou în mişcare, ca acela care reprezintă convoiul Ungurilor căzuţi prizonieri la Turci, în faţa cetăţii asediate a Sissekului, naraţiunea se face la imperfect, timpul care redă mai bine mişcarea. Şi de unde tabloul Mihai şi gâdea este construit prin coordonare de propoziţii principale, adică printr'o juxtapunere în ritm rapid, de data aceasta propoziţiile sunt legate prin prepoziţii care încetinesc mişcarea frazei şi sugerează încetineala însăşi a jalnicului convoi: *Trei sute din acei nenorociţi fură duşi în triumf înaintea locuinţei ambasadorului împărătesc; înaintea lor nişte muzicanţi, care făceau să se audă muzicele cele mai barbare; apoi o trupă cu armele câştigate, pe urmă veneau carele încărcate cu pradă şi, în sfârşit, nenorocitele jertfe ale robiei, oameni, femei, copii şi bătrâni erau împinşi înainte cu izbiri de bice sau de toiege, ca nişte turme de vite proaste, în mijlocul chihotelor de bucurie sălbatecă ale Turcilor spre a fi vânduţi în târg* [2]. Aceste tablouri şi altele, destul de numeroase în « Românii sub Mihai Vodă Viteazul », vădesc talentul vizionar al lui Bălcescu, darul său de a întocmi imagini şi de a le însufleţi. Nu este de mirare deci că pictorii s'au putut inspira uneori din paginile lui Bălcescu. Au devenit populare compoziţiile lui Theodor Aman şi G. D. Mirea pe tema aducerii capului lui Andrei Bathory. Intr'o recentă comunicare academică s'a făcut chiar ipoteza că Th. Aman pregătea o serie de ilustraţii pentru « Românii sub Mihai Vodă Viteazul », după cum o dovedesc cópiile lui de pe stampe reprezentând ostaşi turci şi costumele epocii lui Mihai, cópii intrate de curând în colecţiile Academiei R.P.R. Valorile plastice ale naraţiunii lui Bălcescu n'au întârziat astfel să atragă atenţia pictorilor şi să le inspire opere, care au contribuit la întemeierea genului picturii istorice în mişcarea noastră plastică.

Bălcescu n'a fost un pictor al naturii. Talentul peisagistic, atât de desvoltat la urmaşul său Al. Odobescu, este mult mai puţin însemnat la el. Omul, şi nu natura, alcătueşte obiectul interesului său de moralist şi al viziunii sale de scriitor descriptiv. Când ajunge a descrie valea Călugărenilor, locul marii bătălii a lui Mihai, autorul nu găseşte decât indicaţii oarecum topografice: *Drumul*

[1] N. Bălcescu, Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 22.
[2] Ibidem, p. 26.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

care merge dela Giurgiu spre Bucureşti trece printr'o câmpie şeasă şi deschisă afară numai dintr'un loc, două poşti departe de această Capitală, unde el se află strâns şi închis între nişte dealuri păduroase. Intre aceste dealuri este o vale largă numai de un pătrar de mil, acoperită de crâng, pe care gârla Neajlovului ce o îneacă şi pâraele ce se curg din dealuri o prefac într'o baltă plină de noroi şi mocirlă [1]. Altfel, pentru determinarea scenei naturale a luptei, nu ni se dau decât sumarele indicaţii: *In sfârşit soarele veni să lumineze această mare zi* sau *Sta să apună soarele după orizon* sau *Când începu a se face ziuă* etc. O singură dată ne-a oferit Bălcescu o mare pagină descriptivă, la începutul cărţii a IV-a a « Românilor sub Mihai Vodă Viteazul »: descrierea Ardealului. Totuşi, nici pagina aceasta, pe drept cuvânt renumită, nu este a unui ochi peisagistic. Pagina este mai mult a unui geograf, prin sistema cu care porneşte dela descrierea reliefului natural, pentru a trece la aceea a florei, la unele detalii ale faunei şi la enumerarea bogăţiilor subsolului. Podişul Transilvaniei este văzut din perspectivă de pasăre: *Un brâu de munţi ocoleşte, precum zidul o cetate, toată această ţară, şi dintr'însul, ici-colea, se desfac, întinzându-se până în centrul ei, ca nişte valuri proptitoare, mai multe şiruri de dealuri nalte şi frumoase, măreţe pedestaluri înverzite, care varsă urnele lor de zăpadă peste văi şi peste lunci.* Văzut mai de aproape, peisajul Ardealului este prezentat prin alăturarea tipurilor lui: *stânci prăpăstioase, munţi uriaşi, a căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gârle, a căror limpede apă lin curge printre câmpiile înflorite, pâraie repezi, care mugind groaznic se prăvălesc în cataracte printre acele ameninţătoare stânci de piatră care plac vederii şi o spăimântează tot de odată* [2]. Este un peisaj generalizator şi compus, care nu pictează un singur aspect particular, ci întruneşte impresii tipice, graţioase şi sublime. Scriitorul nu întrebuinţează epitetul care pictează, ci pe acela general şi ornant: *munţi uriaşi, lunci înverzite, văi răcoroase*, ca autorii clasici.

Bălcescu revine la naraţiunea împrejurărilor omeneşti în multele episoade care dau varietate şi mişcare povestirii sale. Anecdota cu Ali-Gian şi omul său de încredere, Românul, care îl previne printr'o indiscreţie « cinstită şi măsurată », de masacrul ce se pregătea în oraşele ţării; episodul morţii lui Murat al III-lea, minat de melancolia şi superstiţiile lui, uciderea fraţilor lui Mohamed al III-lea, episodul Mariei Putoiana, războinica în haine bărbăteşti, vulturul căzut în tabăra lui Sigismund Bathory, întregul episod al lui Răzvan, viteazul domnitor de origine ţigană, care află moarte nevrednică de sine în ţeapa ce-i pregătise crudul Ieremia Movilă, multele descrieri de luptă, în care sunt arătaţi eroi în acţiunile lor individuale, ca în « Iliada », dar şi mişcările colective ale armatelor întregi, toate aceste episoade şi nenumărate altele fac ca « Românii sub Mihai Vodă Viteazul » să fie citită ca un poem eroic.

---

[1] N. Bălcescu, Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 84.

[2] Ibidem, p. 221—222.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

Portretul, tabloul şi episodul fiind principalele categorii narative ale lui Bălcescu, este necesar să vedem procedeele întrebuinţate în genere în acestea. Bălcescu povesteşte mai ales la perfectul simplu. Am întâmpinat însă, într'unul din tablourile analizate mai sus, prezentul istoric, adică acel timp care are virtutea de a ne aduce în faţă şi cu o vioiciune mai mare faptele pe care le exprimă. Exemplele de prezent istoric în scrierile lui Bălcescu sunt nenumărate. Vom cita numai: *Turcii, la lumina flacărilor, care ardeau conacele lor, se deşteaptă îngroziţi şi pe jumătate îmbrăcaţi, aleargă şi se adună la palatul emirului, cu hotărîre de a se apăra până la moarte.*». Un efect special obţine Bălcescu atunci când alternează prezentul istoric cu forme ale trecutului, întrebuinţând prezentul pentru a exprima acţiunea eroului preferat şi pe care doreşte s'o pună într'o lumină mai vie, folosind trecutul pentru a exprima faptele personajelor a căror acţiune doreşte s'o comprime într'un plan de importanţă secundară. Naraţiunea dobândeşte astfel o structură făcută din două planuri, dintre care unul mai reliefat şi altul mai adânc. Am numit altă dată acest efect de stil tehnica basso-reliefului. Iată câteva exemple de basso-relief în: « Românii sub Mihai Vodă Viteazul »: *Turcii din acest oraş aflând de sosirea Românilor, se grăbiră a trece Dunărea şi le ieşiră în întâmpinare, dar Românii îi bat şi îi trec Dunărea, tăindu-i în goană foarte rău până la Hârşova, pe care o dau pradă focului.* Altul: *Sinan-Paşa, văzând retragerea Românilor, luase inimă şi vrea a-i desface şi a-i reschira de tot. Spre acest sfârşit, în capul rezervei sale, el umbla a trece podul spre a izbi pe ai noştri în frunte . . . în vreme ce Hasan-Paşa şi Mihnea-Vodă . . . alergau prin pădure să-i lovească pe la spate. Mihai atunci . . . trimite pe căpitanul Cocea . . . Albert Kiraly aşează cele două tunuri ce redobândise dela Turci . . . şi stă gata a trăzni pe duşmani . . .* [1] etc.

Cum scriitorul a dat nu numai naraţiuni, dar şi descrieri, adică portrete şi tablouri, este interesant de văzut care sunt procedeele lui cele mai obişnuite şi în aceste împrejurări. Trebue observat că, deşi trăind în romantism, adică într'o epocă în care paleta scriitorilor s'a încărcat de coloare şi modurile figurative ale exprimării au luat o mare desvoltare, Bălcescu rămâne un scriitor sobru. Niciodată Bălcescu nu notează vreo coloare, cum face cu atâta plăcere Alecsandri, care în « Călătoriile » sale revarsă pe paleta lui toate bogăţiile curcubeului. Comparaţiile lui sunt mai de grabă sărace: în cursul unei lupte, Tătarii sunt *ca nişte mistreţi izbiţi;* altădată Românii sunt *ca nişte uriaşi;* altă dată *ca nişte zmei;* trupele lui Mihai sunt *ca un zid de piatră tare.* Cântăreţul gloriei trecute, Vasile Cârlova, a strălucit *ca o cometă trecătoare* etc. Nici metaforele lui Bălcescu nu sunt mai surprinzătoare: *licoare de pace, torţa vechilor uri, briliantul cel mai strălucit al cununii gloriei române.* Metonimiile clasice sunt

[1] Pentru prezentul istoric şi basso-relief, vezi N. Bălcescu, Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 22, 40, 41, 45, 46, 47, 48, 50, 65, 74, 75, 92; Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea a II-a, p. 100 s.a.m.d.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

prezente: *a se bate cu ferul, a scrie cu sabie şi sânge* o pagină a analelor etc. Epitetele lui Bălcescu sunt şi ele destul de generale: *neînspăimântatul Voevod, mărinimosul Domn, dar şi posomorîtul şi crudul Filip, meşteşugitul vizir, îndărătnicul voinic Albert Kiraly, bănuitorul tiran Alexandru* etc.[1] Cu aceste din urmă epitete, atingem unul din procedeele cele mai isbitoare ale lui Bălcescu: caracterizarea psihologică. Scriitorul nu povesteşte niciun fapt, fără a nu-l pune în legătură cu psihologia omului care îl execută: *Ţipetele jertfelor Turcilor pătrunseră până în cabinetul lui Rudolf II şi deşteptară indolenţa sa.* Sau: *Posomorît şi tăcut,* (Mihai) *se depărta de toţi cei ce erau pe lângă dânsul, spre a se gândi zi şi noapte la mijloacele de a mântui naţia sa.* Sau: *Bathory . . . nu se prileji a răspunde cererii şi dorinţei Domnilor români, căci ocupaţia viitoarei sale nunţi ocupa atunci cu totul duhul său atât de uşurel.* Sau: *Noul sultan* (Mohamed al III-lea) *era un prinţ crud, afemeiat şi înmuiat de tot prin plăceri, cari îl făcură de pierdu înfocarea ce avea mai întâiu spre războiu* [2]. Un alt procedeu care dă coloare stilului, în lipsa imaginilor propriu zise, sunt comparaţiile căutate în istoria veche, procedeu umanistic păstrat în tot timpul clasicismului. Scena desarmării gâdelui aduce următoarea comparaţie: *Astfel, în acele mari timpuri bătrâne, un Cimbru barbar se înfioară de vederea măreaţă a lui Marius şi nu îndrăzni a ucide pe acel ce zdrobise tot neamul lui.* Călugărenii sunt *Termopile* (al) *Românilor.* Mihai, *precum odinioară semi-zeii cântaţi de nemuritorul Homer, alerga într'o parte şi alta prin tabăra turcească.*

Bălcescu a introdus discursul în istorie, adică a pus în gura personajelor sale, prin vorbirea directă sau indirectă, discursuri fictive, menite să rezume o situaţie sau să arate ideile acestor personaje. Discursul lui Sigismund către nobilii care se opuneau acţiunii contra Turcilor este redat prin vorbire directă: *Sigismund zicea: La ce-a slujit până aci pacea cu Turcul? A obicinuit pe nesimţite popoarele noastre nenorocite a se îngreuia cu un jug greu şi nesuferit. Mai bine dar să-l scuture şi a se uni cu Impăratul şi ceilalţi prinţi creştini, şi a se lepăda de alianţa cu Turcii, pe atât de ruşinoasă pe cât e şi de primejdioasă* [3] . . . Tot în vorbire directă e şi discursul lui Sigismund care justifică abdicarea lui. Dar discursul lui Mihai către armatele sale, pentru a le convinge de necesitatea acţiunii ce trebuia începută şi pentru a le înflăcăra, este redat prin vorbire indirectă: *Apoi îndreptându-se către dânşii, le zise: să-şi aducă aminte de vechea lor vitejie, căci ocazia de acum este frumoasă şi de o vor pierde, anevoe o vor mai căpăta. Turcii, le zicea el, sunt uimiţi de atâtea pierderi; cetăţile lor din toate părţile sunt cuprinse; din câte capete au avut armatele lor, numai unul a rămas care mai îndrăzneşte a ţine frunte creştinilor; că cu dânsul au a se lupta, şi*

---

[1] N. Bălcescu, Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 66, 77, 80, 90, 92.
[2] Ibidem, p. 26, 35, 51, 59.
[3] Ibidem, p. [illegible]

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

gloria d'a-l birui va fi foarte mare[1] etc. Ideile se înşirue astfel în ordine, argumentele se grupează după însemnătatea lor şi scriitorul, atribuindu-le eroilor, le topeşte în naraţiunea sa, în loc de a le produce în forma teoretică a unei analize a situaţiei. Prin discursurile lui fictive, Bălcescu doreşte să rămână povestitor, chiar atunci când ne oferă rezultatele cercetării sale de istoric.

Am spus mai sus că tablourile lui Bălcescu sunt subliniate de atitudinea autorului faţă de modelele lui. Afirmaţia poate fi repetată pentru toate celelalte categorii narative ale operei sale. Bălcescu nu este un scriitor indiferent faţă de temele pe care le tratează. El este un scriitor partizan, un istoric care — după cum am văzut — pune cercetarea sa în serviciul luptei pe care o duce pentru independenţa şi libertatea Românilor. Această poziţie îşi află echivalentul lingvistic în mulţimea frazelor exclamative din operele lui. Inceputul « Românilor sub Mihai Vodă Viteazul » are caracterul unei invocaţii: *Timpuri de aducere aminte glorioasă!* exclamă scriitorul. In descrierea luptei dela Călugăreni, scriitorul se opreşte pentru a exclama: *Această faptă eroică înfioară pe Turci de spaimă, iar pe creştini îi însufleţeşte şi îi aprinde de acel eroic entuziasm, isvor bogat de fapte minunate. Şi cum n'ar fi crezut ei că pot face minuni cu un astfel de general şi cu asemenea pilde ce le da!* Marele număr de fraze exclamative, întrebuinţaţe de altfel şi de cronicari, împrumută scrierilor lui Bălcescu coloratura lor oratorică şi ne conduc către cealaltă categorie mai de seamă a operelor sale, către discurs, către disertaţia oratorică, ale cărei procedee urmează să le vedem acum.

Inţelegerea celor mai multe dintre studiile lui Bălcescu, precum « Despre starea soţială a muncitorilor plugari », « Drepturile Românilor către Inalta Poartă », « Despre împroprietărirea ţăranilor », « Mersul revoluţiei în istoria Românilor », « Trecutul şi Prezentul » etc., înţelegerea tuturor acestora ca pledoarii pentru cauze sociale şi politice, nu poate fi contrazisă, dacă luăm seama la stilul şi compoziţia lor. Bălcescu dă paginilor sale temelia puternică a izvoarelor şi faptelor pe care le cercetează cu metoda unui istoric, dar le animă prin pasiunea şi înflăcărarea sa. Chiar într'un studiu cu aparente scopuri pur documentare, precum « Puterea armată şi arta militară la Români », după ce stabileşte existenţa armatei naţionale, « ridicarea gloatelor », în trecutul principatului Valahiei şi marele număr al trupelor pe care domnii munteni le puteau ridica încă din veacul al XIV-lea, scriitorul izbucneşte pentru a scoate îndemnuri adresate vremii lui: *Ce materie dureroasă de gândire! Românii încă din veacul al XIV-lea pe când toată Europa era cufundată în barbarie, aveau nişte instituţii cu cari în acele vremi ar fi ajuns o naţie puternică în Europa, dacă unirea ar fi domnit între dânşii! Fie ca rătăcirile părinţilor noştrii să ne slujească de pildă precum virtuţile lor de îndemn!* Către sfârşitul studiului « Despre starea soţială a muncitorilor plugari », scriitorul făgăduieşte a reveni asupra subiectului: *vom judeca* (atunci) *fără patimă şi părtinire.* Formula este a lui Tacit: *sine ira et studio.* Dar lipsa

[1] N. Băl... p. 88—89.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

patimii şi a părtinirii nu este pentru Bălcescu atitudinea nepăsării, a abstragerii din temă, ci dreapta împărţire a blamului şi aprobării, inspirate de tendinţele lui. *Vom plăti tributul nostru de laudă sau de hulă la cei ce le-ar fi meritat.* Desvoltarea ideilor în disertaţiile oratorice ale lui Bălcescu tinde deci totdeauna să dovedească legitimitatea unei cauze. Scriitorul nu expune, ci demonstrează. Ideile nu se înşiră la el, pentru a reconstitui numai unele stări ale trecutului, ci şi pentru a scoate din ele o linie de desvoltare, care se prelungeşte în cauza pe care o reprezintă şi pentru care luptă el acum.

Prezenţa luptătorului în fiecare pagină a acestor scrieri explică marele număr al exclamaţiilor sale. Acestea sunt uneori invocaţii: *Călugăreni! Termopile ale Românilor! Câte inimi nu tresar la suvenirea ta! Câte suflete nu aprinzi! Câte braţe nu armezi!* Alteori, exclamaţiile apar ca apeluri sau ca îndemnuri la luare aminte: *A crea o naţie! O naţie de fraţi! de cetăţeni liberi . . . In zadar veţi îngenunchia şi vă veţi ruga pe la porţile împăraţilor, pe la uşile miniştrilor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiţi gata, dar, a o lua voi, fiindcă împăraţii, domnii şi boerii pământului nu dau fără numai aceia ce le smulg popoarele.* Alte exclamaţii aduc expresia aprecierii sale istorice. Ce a fost vechea orânduire de stat a boierilor ? *Mare şi monstruoasă clădire de tiranii, puse una supra alteia şi toate rezemate şi apăsând pe popor, pe ţăranul muncitor!* [1].

Frazelor exclamative li se asociază cele interogative. Acestea din urmă sunt menite să introducă o temă nouă. După ce arată tirania clasei boiereşti, disputând puterea vechilor domnitori, oratorul se întreabă: *Cine va sdrobi această tiranie? Cine va nimici această clasă de apostaţi care ieşind din sânul poporului, robii pe fraţii şi părinţii lor şi batjocori omenirea?* Răspunsul este dat numaidecât şi, odată cu el, o nouă temă şi o nouă etapă a discursului se impune: *Iată că izbânditorii poporului sosesc: sânt şi ei nişte robi şi pentruca pedeapsa şi ruşinea să fie mai mare, sânt nişte robi străini.* Alteori frazele interogative sunt întrebări retorice, adică acele care impun răspunsul pe care oratorul îl aşteaptă dela ascultătorii săi: *Cine nu s'a entuziasmat cetind bătăliile lui Mihai? Cine n'a admirat geniul şi bărbăţia lui?* Alteori, în fine, întrebările sunt forme ale exclamaţiei, îndemnuri la examinarea propriei conştiinţe: *Cine privind starea prezentă a Românilor, nu s'a simţit pătruns de durere? . . .* [2].

Fraza lui Bălcescu este fraza oratorică. Ampla construcţie sintactică pe care o întâlnim la tot pasul în scrierile lui alcătueşte o structură de determinări ale propoziţiei principale, care la rândul lor primesc alte determinări, întruchipând o adevărată cascadă a debitului oratoric: *Istoria omenirii ne înfăţişează lupta necontenită a dreptului în contra tiraniei, a unei clase desmoştenite de dreptul*

---

[1] Pentru fraze exclamative, cp. N. Bălcescu, Românii sub Mihaiu-Vodă-Viteazul, Bucureşti, 1908, p. 18, 92; Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea a II-a, p. 100, 104, 107, 120, 121.

[2] Pentru fraze interogative, N. Bălcescu, Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea a II-a, p. 100, 101, 118, 120.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)

său contra uzurpatorilor ei, luptă arzătoare care adesea are caracterul unei răzbunări, luptă fără sfârşit, căci se urmează încă în timpurile de azi, şi se va urma până când nu va mai fi umbră de tiranie, până când popoarele nu vor fi întregite în drepturile lor şi egalitatea nu va domni în lume [1]. Subordonarea este obţinută în această vastă construcţie prin repetare *(luptă necontenită, luptă arzătoare, luptă fără sfârşit — se urmează, se va urma — până când, până când)*. Procedeul este oratoric. Repetiţia este şi mijlocul coordonării frazelor într'un context: *Sânt adevăruri de acelea, cari dau pe faţă toate rănile unei naţii . . . adevăruri cari nu sunt nici odată destul de repetate . . . Sânt suveniri cari trebuesc neîncetat chemate în memoria poporului . . .Suvenire sublime, cari de multe ori îl luminează asupra soartei sale . . . Sânt triste aceste întrebări pentru un Român — Sânt triste căci îi dau starea pe faţă* etc. [2].

Bălcescu a fost un scriitor militant. Istoric şi publicist politic, el a scris în favoarea poporului oprimat şi pentru el. Insuşindu-şi ştiinţa cronicilor şi ideologia revoluţionară a timpului său, pe care a desvoltat-o şi aplicat-o la împrejurările şi nevoile societăţii noastre de atunci, el a dat o operă în care măreţia trecutului şi cunoaşterea liniilor lui de desvoltare devin o putere a revendicărilor şi luptelor prezente. Folosind limba cronicilor şi a poporului, el a excelat în naraţiunea istorică şi în disertaţia oratorică, găsind necontenit mijloacele de limbă, de stil şi de comparaţie care puteau sluji mai bine ideile şi acţiunea sa. Aici aflăm condiţia hotărîtoare pentru înţelegerea artei lui Bălcescu. Intotdeauna scriitorul luptă, atacă sau se apără, se rândueşte de partea poporului şi se îndepărtează de cei ce oprimă, îşi exprimă sentimentul său aprins, durerea, decepţia sau entuziasmul său, caută să convingă, să îndemne şi să obţină o faptă. Aceste atitudini au găsit mijloacele de artă pe care am încerca a le pune în lumină. Opera lui Bălcescu alcătueşte astfel unul din monumentele cele mai de seamă ale prozei româneşti în secolul al XIX-lea. Istoria literară recunoaşte în N. Bălcescu pe unul din cei mai desăvârşiţi artişti ai cuvântului din epoca sa.

[1] N. Bălcescu, Opere, Bucureşti, 1940, t. I, partea a II-a, p. 119.
[2] Ibidem, p. 117-128.

BDD-A10168 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:54 UTC)